



УДК 94: 324 (477.82)"1946/1947"

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.24.03>

ПРОТИСТОЯННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ПІДПІЛЛЯ РАДЯНСЬКИМ ВИБОРЧИМ КАМПАНІЯМ 1946–1947 РР. (НА МАТЕРІАЛАХ КАМІНЬ-КАШИРСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Пінчук Людмила,
аспірантка

Волинського національного університету імені Лесі Українки

На основі опрацьованих джерел та літератури автор досліджує особливості підготовки та проведення виборів до Верховної Ради СРСР, УРСР та місцевих органів влади у 1946–1947 роках у Камінь-Каширському районі, аналізує роль та завдання виборчих кампаній, звертає увагу на труднощі, з якими стикнулися радянські органи влади під час підготовки передвиборчих заходів та проведення безпосередньо самих виборів.

Проаналізовано цілі та завдання кожної зі сторін конфлікту, а саме радянської адміністрації, силових структур: Міністерства державної безпеки, Міністерства внутрішніх справ, з одного боку, та представників українського національно-визвольного руху, з іншого боку. Простежено хід протистояння радянської влади та учасників українського національно-визвольного руху під час виборчих кампаній у районі та акцентовано на недемократичності та нелегітимності виборчого процесу.

Зосереджено увагу на заходах радянського режиму, спрямованих на нейтралізацію активності ОУН та УПА під час проведення виборів. Охарактеризовано противиборчі операції націоналістичного підпілля, їх масштаб та динаміку.

Просліджено ставлення на позицію населення Камінь-Каширського району щодо виборів та їх легітимності, а також взаємодія населення з кожною зі сторін конфлікту. Зосереджено увагу на використанні цивільних обома сторонами конфлікту задля досягнення своїх цілей.

Також у статті відображено заходи радянської влади щодо виселення мирних мешканців району, симпатиків національно-визвольного руху та самих учасників ОУН, УПА напередодні виборів. Виселення населення району було важливим чинником, який суттєво впливав на хід виборчого процесу. Таким чином радянська влада позбавлялась «ненадійного елемента» напередодні виборів.

Ключові слова: Камінь-Каширський район, Волинь, виборчі кампанії, український національно-визвольний рух, ОУН, УПА, передвиборчі заходи.

Pinchuk Lyudmyla. Opposition of the Ukrainian nationalist underground to the Soviet election campaigns of 1946–1947 (on the materials of Kamin-Kashyrskiy district of Volyn region)

Based on the studied sources and literature, the author explores the peculiarities of the preparation and conduct of elections to the Supreme Soviet of the USSR, the USSR and local authorities in 1946–1947 in Kamin-Kashyrskiy district. The role and tasks of election campaigns are analysed, draws attention to the difficulties encountered by the Soviet authorities in preparing election events and holding the elections.

The goals and objectives of each side of the conflict have been analysed, namely the Soviet administration, law enforcement agencies: the Ministry of State Security, the Ministry of Internal Affairs on the one hand and representatives of the Ukrainian national liberation movement on the other hand. The course of confrontation between the Soviet authorities and the participants of the Ukrainian national liberation movement during the election campaigns in the district has been traced and attention was focused on the undemocratic and illegitimate election process.

The focus is on the measures of the Soviet regime aimed at neutralizing the activities of the OUN and UPA during the elections. The anti-election operations of the nationalist underground, their scale and dynamics have been described.

The attitude to the position of the population of Kamin-Kashyrskiy district to the elections and their legitimacy was traced. Also, the interaction of the population with each of the parties to the conflict. The focus is on the use of civilians by both sides of the conflict to achieve their goals.

In addition, the article reflects the measures taken by the Soviet authorities to evict civilians in the area, sympathizers of the national liberation movement and the members of the OUN, UPA on the eve of the election. The eviction of the district's population was an important factor that significantly influenced the course of the election process. Thus, the Soviet government got rid of the "unreliable element" on the eve of the election.

Key words: Kamin-Kashyrskiy district, Volyn, election campaigns, Ukrainian national liberation movement, OUN, UPA, pre-election events.

Станом на 1945 р. радянська влада не могла перемогти український національно-визвольний рух, проте вона не полишала планів ліквідувати його до осені 1945 р. Саме період з осені 1945 р. до весни 1946 р. мав стати часом остаточної ліквідації УПА і підпілля ОУН у Західній Україні. Особливого загострення протистояння набуло напередодні та під час виборчих кампаній 1946–1947 рр.



Наприкінці жовтня 1945 р. партійна верхівка оголосила про плани провести перші післявоєнні вибори до Верховної Ради СРСР у лютому 1946 р.¹ Ці вибори мали б легалізувати радянську владу в очах світової спільноти та переконати населення цих територій (яке фактично було окупованим), що їм надане унікальне право вибору.

Підготовка до виборів у західному регіоні УРСР була для радянської влади вкрай складною [31, с. 499], позаяк вона відбувалась на територіях, які були охоплені націоналістичним рухом. Населення, що тут проживало, також не було в захваті від приходу радянської адміністрації. Радянське керівництво розуміло, що повстанці за будь-яку ціну будуть намагатися зірвати вибори. Така ситуація вимагала максимальної ліквідації проявів націоналізму. З цією метою в січні 1946 р. наркомом внутрішніх справ Т. Строкачем було дано наказ: «Негайно вжити рішучих заходів для остаточної очистки всіх районів західних областей України від решток україно-німецьких націоналістів... Сім'ї тих бандитів, що не з'явилися із повинною, та інших осіб, що перебувають на нелегальному становищі, арештувати і вислати» [29, с. 188].

Таким чином, 15 січня 1945 р. розпочалась операція «Велика блокада». У рамках блокади передбачалось за допомогою військ повністю відрізати підпілля від доступу до сіл та хуторів, максимально обмежити контакти з місцевим населенням. Тому на території Камінь-Каширського району тривалий час дислокувався 169 стрілецький полк НКВС, а в селі Качин базувався військовий гарнізон ВВ МДБ під керівництвом лейтенанта Середи [21, арк. 216]. Також у рамках боротьби з підпіллям використовували винищувальні батальйони, прикордонні загони та сили армійських частин. Так повстанець «Буровий» (І.А. Кошель) на слідстві зазначав, що навесні 1945 р. члени боївки «Збруча» спалили школу в селі Ольбле-Руське, аби там не змогли розміститись частини Червоної армії [2, арк. 24, 45].

У цей період значно збільшилась кількість військово-чекістських операцій. Військові регулярно прочісували ліси в пошуках повстанців. Присутність у районі радянських військ змушувала підпільників діяти активніше.

Під час одного з таких рейдів у березні 1945 р. між повстанцями групи «Дубового», «Хмари» та батальйоном внутрішніх військ на чолі з старшим лейтенантом Нетесовим відбувся бій поблизу Майдану. У результаті було вбито 40 повстанців [14, арк. 24].

Станом на квітень–травень 1945 р. було ліквідовано 60 повстанців, захоплено в полон 21; заарештовано представників ОУН і УПА – 21, за зв'язок – 28, викрито схронів – 4 [14, арк. 16].

Чим ближче насувалися вибори, тим суворіші вимоги ставились партією щодо ліквідації націоналістичних проявів у районі. Зокрема, до 25 серпня перед органами НКВС було поставлено завдання ліквідувати найбільш чисельні повстанські боївки: «Лісового», «Збруча», «Голуба», «Саші», «Чумака». У цій операції брали участь бійці 3-ї роти 169 стрілецького полку, оперпрацівники РВ НКВС ВВБ і навіть районні партійні робітники [12, с. 121–122].

23 вересня 1945 р. в селі Олексіївка спільними силами НКВС та за участі підрозділу 169-го стрілецького полку було проведено операцію з ліквідації районного провідника ОУН на псевдо «Нечувалий» – Івана Давидовича Півнечука [3, арк. 42; 4, арк. 98, 142].

Ряд повстанців було ліквідовано чи затримано впродовж жовтня–грудня 1945 р. [4, арк. 143–147]. Наприкінці грудня 1945 р. відбувся бій між вояками УПА та органами НКВС на Стобихівських хуторах [5, арк. 8], там же через кілька днів був ліквідований повстанський схрон [5, арк. 60, 110–111].

Дуже важливе місце у виборчому протистоянні між національно-визвольним рухом та радянською владою посідає інформаційна війна, тому що саме цей фронт боротьби в цей період став основним.

Організація та проведення виборів для радянської адміністрації були непростою справою. Населення цього регіону не було активним у політичному житті і всіляко дистанціювалось від взаємодії з владою. Показовим є випадок, який трапився 20 грудня 1945 р. в селі Верхи Камінь-Каширського району. У село приїхали партійні працівники, щоб провести відбір до «виборчої комісії». Тут партійні функціонери зіштовхнулись із байдужістю населення, яке відмовлялось йти на зібрання. Для того щоб вибрати комісію, більшовикам довелося силою зганяти селян. Змушували голосувати за призначених ними людей. Однак селяни не голосували ні за, ні проти – ігнорували. У результаті районні працівники оголосили склад визначеної ними «виборчої комісії». Щоб все ж таки зацікавити селян майбутніми виборами, партійні активісти пообіцяли зменшити для населення податки [35, с. 573–574].

2 січня 1946 р. розпочалося офіційне висунення кандидатів у депутати до Верховної Ради СРСР, висувались спільні кандидати від блоку комуністів та безпартійних. Серед перших кандидатів по всіх виборчих округах був Й. Сталін та його найближче оточення. На 90% кандидатами в депутати були

¹ Обрання делегованих представників у двопалатний парламент: Раду Союзу та Раду Національностей.



керівники областей [27, с. 106, 107]. По Камінь-Каширському виборчому округу в кандидати висувався заступник голови Ради Міністрів УРСР – Леонід Романович Корнієць [30, с. 3].

Паралельно радянська влада на місцях розгорнула масштабну агітаційну кампанію. У зверненні Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок до представників різних соціальних верств декларувався заклик: «Всі на вибори! Хай живе наша славна Батьківщина! Хай живе героїчний радянський народ! Хай живе блок комуністів та безпартійних на наступних виборах до Верховної Ради СРСР! Хай живе Всесоюзна Комуністична Партія (більшовиків) – натхненник і організатор перемог радянського народу! Хай живе вождь радянського народу великий Сталін!» [25, с. 1–2].

Кандидати в депутати до Верховної ради СРСР теж брали участь в агітаційно-пропагандистській роботі. На зустріч із виборцями вони приїжджали під посиленою охороною [27, с. 107]. Так, Л.Р. Корнієць приїхав на зустріч із виборцями у м. Камінь-Каширський із 8 автомашинами охорони [27, с. 108]. Такі надзвичайні заходи можна пояснити ще й тим, що довгий час у більшості сіл району не була сформована адміністративна вертикаль. У деяких селах партійні працівники не мали змоги проводити агітаційну роботу протягом трьох місяців, через контроль цих сіл повстанцями. Тому більшість сіл для них були чужими та навіть ворожими. Не лише кандидати, але й партійні працівники, агітатори виконували свою роботу під охороною. Зокрема, в таких селах, як Грива, Нові-Червища, Старі-Червища, Седлище тощо [14, арк. 50].

Крім того, давалась в знаки погана організаційно-ідейна робота серед самих партійців у районній ланці. Зокрема, на своєму звітно-виборчому зібранні комуністи райвідділу НКВС визнавали недостатню компетентність у теоретичних знаннях в історії більшовизму, розумінні статуту та програми партії [9, с. 2].

Своєю чергою ще в листопаді 1945 р. націоналістичне підпілля розгорнуло кампанію – бойкот виборів до Верховної Ради СРСР. Повстанські пропагандисти отримали відповідні інструкції, згідно з якими мали проводитись бойові акції для зриву роботи виборчих комісій, знищення бюлетенів та засобів зв'язку [13, с. 287].

Великий резонанс мали збройні акції, які стосувались вбивств причетних до організації виборчого процесу. Зазвичай ними були уповноважені різного штибу, що мали відповідати за голосування, сільський актив (сільські голови, секретарі, активісти та агітатори), особи, що підтримували радянську владу. Навесні 1945 р. в селі Ольбле-Руське повстанці викрали 5 осіб сільського активу, одного було розстріляно в селі. А взимку 1945 р. в селі Мостище ліквідували сім'ю сільського голови Г.А. Ліпича у складі 7 осіб [2, с. 45].

В інформаційній роботі вимагалось zorganizувати роз'яснювальну роботу серед населення (проведення мітингів, бесід, поширення листівок), налагодити підготовку відповідних матеріалів, які необхідно було поширювати у міжвиборчий період [13, с. 287].

З боку повстанців ідеологічний складник мав чіткий інформаційний меседж: «Сталінські вибори недемократичні». Промовистим є таке гасло з підписом «українські революціонери»: «Українці! Кожна людина має право вільно виявляти свою волю. Сталін топче це право! Геть Сталінські протинародні вибори! Смерть Сталіну і його кліці! Хай живе Українська самостійна соборна держава!». Також поширювались різного роду листівки-карикатури (плакати). Серед них варто виокремити кілька промовистих: «СССР – країна «Демократії». Населення «йде» «добровільно» на больш. «вибори» На карикатурах зображено громадян, які йдуть на виборчу дільницю під супроводом озброєних військових [13, с. 288–289].

Повстанці закликали не голосувати за кандидатів у депутати до Верховної Ради СРСР, які були: «слухняним знаряддям у руках Сталіна і його зграї». «Ганьба тим, хто добровільно піде голосувати за своїх гнобителів і визискувачів» – зазначалось у повстанських листівках та інструкціях [34].

Діяльність ОУН та УПА була спрямована на зрив будь-яких радянських виборів. Тому значна частина закликів була адресована населенню з проханням ігнорувати вибори. Своєю противиборчу діяльність підпілля намагалось просувати через молодь та інтелігенцію, проводячи з ними бесіди та розмови, а також поширюючи антирадянську літературу. Інтелігенція та молодь були ретрансляторами думок і позицій підпілля. Саме ці категорії населення вважалась рушійною силою в боротьбі.

Підпільники активно налагоджували мережу інформаторів серед місцевого населення, які повідомляли повстанцям інформацію про ситуацію в селах. До прикладу, в грудні 1946 р. підпільники «Трофим» та «Григорій» встановили зв'язок із жителями с. Раків Ліс Федорою Хаймик. Остання збирала для підпілля розвідувальну інформацію, зокрема, про перебування в селі військ та груп МДБ. Крім того, двоє підпільників протягом всього виборчого періоду проживали в схроні, який знаходився в її будинку [20, арк. 131, 133].



У вересні 1946 р. підписку на співпрацю з ОУН дала вчителька із села Карпилівка Лідія Фомівна Зрум, про що зізналась МДБ 2 січня 1947 р. Відомо про співпрацю з підпіллям ще однієї вчительки з цього села на прізвище Ходаковська. Так, зокрема, восени 1946 р. підпільники розмовляли з нею біля місцевої школи [7, арк. 102, 105].

Як вже зазначалось, одним із найпоширеніших способів противиборчої боротьби було поширення листівок та плакатів. У серпні 1946 р. повстанці розклеїли листівки в селі Великий Обзир поблизу місця дислокації радянського військового підрозділу, а також у селах Нові Червища, Боровно, Малі Голоби, Запруддя тощо [23, арк. 12].

Далеко не всі вилучені радянськими органами друковані і рукописні матеріали мали відверто антивиборчий характер. Інколи вони могли стосуватись колгоспів, місцевої адміністрації, однак органи внутрішніх справ вважали їх власне такими, тобто всі поширювані підпіллям матеріали напередодні виборів розцінювались як такі, що прагнуть зірвати чи нашкодити виборчому процесу.

У день виборів антирадянська діяльність підпілля полягала в поширенні ворожих листівок, знищенні і псуванні агітаційних плакатів, портретів керівників партії тощо [8, с. 22 – 23].

Після виборів офіційна радянська статистика повідомляла про одностайне голосування за «кандидатів Сталінського блоку комуністів і безпартійних», за них у районі проголосувало 99,6% виборців [11, с. 340].

Загалом по Волинській області список депутатів, обраних у Верховну Раду СРСР, виглядав так: Ковельський округ – Параска Варфоломівна Васюга; Камінь-Каширський округ – Леонід Романович Корнієць; Луцький округ – Ілля Іванович Профатілов; Володимир-Волинський округ – Пилип Несторович Решетняк [36, с. 1–2].

Зауважимо, що районна преса практично не висвітлювала процес голосування та його результати. Швидше за все, це зроблено для того, щоб не створювати зайві підстави для обурення населення.

У грудні 1947 р. пройшли вибори до місцевих Рад депутатів трудящих УРСР. Зробивши висновки з прорахунків попередньої виборчої кампанії, радянська влада намагалась дотримуватись усіх атрибутів правочинності в підготовці до них.

Важливим етапом передвиборчої роботи було обрання окружних виборчих комісій. Проте радянській владі не вдалося обрати ці комісії в усіх селах району через протидію з боку ОУН та УПА, тому ланка функціонерів у деяких селах Камінь-Каширського району не була укомплектована.

20 жовтня було затверджено виборчі округи по виборах у районні Ради депутатів трудящих [32, с. 1]. 24 жовтня 1947 р. Постановою виконавчого комітету Камінь-Каширської районної Ради депутатів трудящих було затверджено склад міської та сільських виборчих комісій по виборах у місцеві Ради [32, с. 1–2].

У жовтні-листопаді 1947 р. в селах району було обрано кандидатів у депутати. Маємо кілька протоколів зборів сільського колективу, на яких були висунуті кандидати до місцевих Рад. Зокрема, 23 листопада 1947 р. відбулися збори сільського колективу в селі Боровне. Кандидатами у депутати було обрано Єлизавету Климівну Чугай та Купріяна Севастьяновича Лущука [18, арк. 1]. 13 листопада збори селян пройшли в селі Великий Обзир. Кандидатом у депутати було обрано місцевого партійного діяча з органів МВС Івана Івановича Попова [19, арк. 1]. 24 листопада аналогічні збори відбулись у с. Довга-Нива [17, арк. 1–6].

У день самого голосування 21 грудня 1947 р. практично на всіх виборчих дільницях району бодай кілька голосів було проти висунутих кандидатів. Така ситуація спостерігалась у селах Боровне [18, арк. 20, 23, 53], Великий Обзир [19, арк. 1, 10], Довга-Нива [17, арк. 1–6]. Однак загальна статистика подавалась як переможна.

У такій атмосфері розпочалась підготовка до виборів народних депутатів Верховної Ради УРСР, запланованих на 9 лютого 1947 р. У підготовці до нових виборів партійні функціонери мали б врахувати старі прорахунки та ліквідувати недоліки, однак пішли за старим сценарієм.

У січні 1947 р. у населених пунктах відбулось повторне розквартирування військових гарнізонів. Підтверджують це дані повстанської розвідки. Зокрема, наприкінці січня 1947 р. боєць СБ ОУН «Вишня» – Семен Прокопович Шворак інформував районного провідника «Дубового» про те, що в селах Стобихівка та Карасин були помічені радянські військові [6, арк. 61]. Знову посилювались військово-чекістські операції. Тепер радянські органи правопорядку зробили ставку на ліквідацію командного складу визвольного руху. 9 січня 1947 р. в бою з оперативно-військовою групою МДБ на хуторі поблизу села Личини загинув командир КБ ОУН «Лісовий» – Григорій Микитович Макарчук [1, с. 336].

Багато зусиль партійне керівництво доклало і в ідеологічному плані, щоб створити показовий політичний процес. Однак у районі ще й досі не була налагоджена інформаційно-агітаційна робота.



Зокрема. на партійних зборах у вересні 1946 р. районний секретар партії Ф. Медведенко говорив: «Партійна школа в районі працює нерегулярно. Більшовицька пропаганда серед місцевого населення проводиться недостатньо, внаслідок чого погано стоїть справа з питанням про висування кадрів із місцевого населення» [24, арк. 1].

Попри те, що виборчі округи та дільниці були сформовані та затверджені ще в жовтні та на початку грудня, низка дільниць була не готова до майбутніх виборів. Така ситуація спостерігалась в селах Сошично, Верхи та ін. Як зазначалось у районній газеті «Ленінським шляхом», «із селянами агітатори працюють незадовільно, дільниці не оформлені, в сільських радах безпорядки». Районна партійна організація скаржилась на бездіяльність вчителів у цих селах. Буцімто вони є, але нічого не роблять та ховаються від уповноваженого обкому партії, що приїхав перевіряти роботу [28, арк. 2].

Ближче до виборів риторика партійних керівників змінювалась у позитивний бік. Незважаючи на прогалини, які обговорювались на закритих зборах, у публічному дискурсі «партія йшла до перемоги». У грудні 1946 р. в районній газеті вийшла стаття під заголовком «Районні партійні збори», в якій секретар РК КП(б)У Ф. Медведенко зазначав, що вибори будуть проходити у сприятливих для комуністичної партії умовах [33, с. 2].

Напередодні виборів радянська влада досить майстерно просувала свого кандидата. Популярним інформаційним кроком були публічні зустрічі з кандидатом. Одна з таких зустрічей відбулась 23 січня 1947 р. в районному будинку культури з Германом Семеновичем Корець, який балотувався по Камінь-Каширському округу № 60. Районна преса опублікувала кілька письмових матеріалів із заходу. Як зазначалось, на зустрічі були присутніми 1000 осіб [26, с. 1]. У передвиборчий період кандидат відвідав із таким зустрічами села району, зокрема: Олексіївку, Застав'є, Раків Ліс, Пнівню, Полиці, Великий Обзир, Боровно та ін. [37, с. 2].

На честь виборів у районі провели комсомольсько-профсоюзний крос. Організовано 47 мітингів. Крім того, проводилась робота з представниками місцевої «еліти», завідувачами будинку культури та очільниками сільських читалень. Для цієї категорії радянських товаришів у районі провели два семінари з приводу підготовки до виборів.

У період підготовки до виборів у районі було 132 комсомольці-агітатори, написано 311 передвиборчих лозунгів та організовано дві комсомольсько-молодіжні агітбригади із числа студентів. Проведено п'ять кушових нарад із молодими виборцями, які відвідали близько 470 осіб. Така ж нарада була проведена з виборцями міста Камінь-Каширський, яку відвідало 400 осіб [22, арк. 18–19].

Поряд з яскравим змальовуванням підготовки до виборчого процесу варто звернути увагу на те, що з 46 сільських рад лише 4 мали телефонне сполучення і жодне село не мало радіоточок. Тому привезені в села радіоприймачі, які мали б сприяти агітації серед населення, не мали результату. У районі діяло 2 кіноустановки, з яких працювала лише одна, інша установка не працювала через використаний ліміт палива [22, арк. 18–19].

Політичне керівництво українського визвольного руху в особі УГВР² закликало населення бойкотувати вибори. Під час цих виборів підпілля обрало тактику пропагандистської боротьби, відмовившись від великих збройних акцій. Загалом у цей період на Волині було зареєстровано лише 17 збройних акцій антивиборного характеру [31, с. 516].

Натомість ставка була зроблена на свідомість населення. Ця противиборча кампанія підпілля не була такою насиченою, як попередня, однак за результатами спротиву населення була не менш результативною.

Аналіз протоколів виборчого періоду в Камінь-Каширському районі свідчить, що населення робило спроби чинити протест. Зазвичай це проявлялось у псуванні виборчих бюлетенів. Майже на кожній виборчій дільниці були випадки викреслювання з бюлетенів прізвища провладного кандидата. На хуторі Олексіївка було викреслено з бюлетеня кандидата Германа Семеновича Корець на дільниці № 3. Така ж ситуація трапилась в селі Лука на дільниці № 24. На тій же дільниці на хуторі Олексіївка 10 із 311 виборців написали на бюлетені «Сталін», чим також зіпсували бюлетень голосування. Також трапляються випадки напівпустих протоколів голосування [15, арк. 15–16, 51–54; 16, арк. 17–18, 41–42, 73–74, 81–82].

Загалом на Камінь-Каширському виборчому окрузі № 60 спостерігаємо тотальну фальсифікацію голосування. З протоколу голосування в селі Ставище чітко видно, що за провладного кандидата проголосувало 104 виборці, але результат голосування виправили на 404 [15, арк. 15–16].

2 УГВР – Українська головна визвольна рада, заснована в липні 1944 р. з ініціативи ОУН і УПА.



На деяких дільницях у протоколах голосування навіть не було зазначено членів виборчої комісії. Прикладом є дільниці № 24 в селі Лука, № 4 в селі Березичі та № 46 в селі Іваномисль. У селі Клітицьк у виборчому протоколі зафіксовано лише прізвище сільського голови, а на дільниці в селі Іваномисль результати голосування взагалі відсутні [16, арк. 1–82]. В архівних джерелах наявні села з двома протоколами голосування, дані з яких не збігаються. Наприклад, у селі Карасин є два протоколи, в один з яких дописали виборців. Таким чином, загальна кількість виборців не відповідала кількості голосів [15, арк. 51–55].

Більшість протоколів не мали підпису голови виборчої комісії та печатки, яка б засвідчувала легітимність результатів виборів. Однак це не завадило радянським органам влади відрепортувати про майже 100% явки електорату.

Реально ж, за оцінками підпілля, добровільно на вибори прийшло менше 5%, що було яскравим показником рівня довіри до офіційної влади. Близько 30% виборців на дільниці загнали погрозами і залякуваннями, решту ж явки забезпечили солдати дислокованих гарнізонів [31, с. 516].

У тогочасній пресі декларувалось, що перемога блоку комуністів і безпартійних на виборах до ВР УРСР є запорукою успішного подолання післявоєнних труднощів та виконання планів нової сталінської п'ятирічки тощо [10, арк. 1].

Отже, проведення виборчих кампаній на теренах Камінь-Каширського району протягом 1946–1947 рр. відбувалось на тлі гострого соціально-політичного та воєнного конфлікту. Радянська влада вдавалась до надзвичайно жорстоких заходів, спрямованих проти учасників ОУН, УПА та навіть мирного населення. Противиборчі заходи повстанського середовища та їх симпатиків становили суттєву загрозу для радянської влади, тому що деякі військові заходи повстанців були пов'язані з фізичним знищенням радянських функціонерів. А це не лише заважало проведенню передвиборчих заходів, але й не давало змоги сформувати партійну вертикаль, передовсім у селах.

Незважаючи на те, що радянська влада під час голосування все ж змогла негативно вплинути на волевиявлення людей, політично акції повстанців залишили свій відбиток, адже ідеологічна боротьба підпілля «за голови населення» закріпила у свідомості мешканців району протестність стосовно тогочасної влади. Це дозволило визвольному рухові боротися проти радянської влади на цій території ще майже десяток років.

Таким чином, на прикладі одного району можна зрозуміти, що легітимність радянських виборів ставиться під сумнів, позаяк зафіксовано низку порушень та фальсифікацій. Протистояння між визвольним рухом та радянською адміністрацією продовжувалось протягом усього виборчого періоду.

Література:

1. Антонюк Я. Український визвольний рух у постатях керівників. Волинська та Брестська області (1930–1955 рр.). *Літопис УПА*. Торонто – Львів, 2014. Т. 13. 1073 с.
2. Архів Управління СБУ у Волинській області (далі – Архів УСБУ у Волинській обл.). Ф. 12649. Арк. 24, 45.
3. Архів УСБУ у Волинській обл. Спр. 13017. Т. 2. Арк. 42.
4. Архів УСБУ у Волинській обл. Спр. 13017. Т. 3. Арк. 98, 142, 143–147.
5. Архів УСБУ у Волинській обл. ФП. Спр. 6445. Арк. 8, 60, 110–111.
6. Архів УСБУ у Волинській обл. ФП. Спр. 5536. Арк. 61.
7. Архів УСБУ у Волинській обл. ФП. Спр. 196. Арк. 102, 105.
8. Баран В.К. Історія України 1945–1953 рр. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2005. 184 с.
9. Більше уваги теоретичному навчання комуністів. *Ленінським шляхом*. 9 лютого 1945 р. № 2. С. 2.
10. Блискуча перемога блоку комуністів і безпартійних. *Радянська Волинь*. 12 лютого 1947 р. № 32. С. 1.
11. Бондарчук А.І. Обірване коріння нації. Волинська хрестоматія. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2011. 896 с.
12. Веселова О.М. ОУН і УПА в 1945 році: Збірник документів і матеріалів. В 2 ч. Ч. 2 / упоряд. : В.А. Гриневич, В.І. Сергійчук. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 366 с.
13. В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «Секретно». Вид. 3-тє. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 512 с.
14. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.). ФП-13. Оп. 1. Спр. 54. Арк. 16, 24, 50,
15. Держархів Волинської обл. Р-178. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 15–16, 51, 52, 54.
16. Держархів Волинської обл. Р-178. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 17–18, 41–42, 73–74; 81–82.
17. Держархів Волинської обл. Р-189, Оп. 1. Спр. 232. Арк. 1–6.
18. Держархів Волинської обл. Р-189. Оп. 1. Спр. 222. Арк. 1, 20, 23, 53.
19. Держархів Волинської обл. Р-189. Оп. 1. Спр. 224. Арк. 1, 10.
20. Держархів Волинської обл. Ф. 4666. Оп. 2. Спр. 3305. Арк. 131, 133.
21. Держархів Волинської обл. Ф. П-13. Оп. 1. Спр. 116. Арк. 216.
22. Держархів Волинської обл. Ф. П-13. Оп. 1. Спр. 19. Арк. 18, 19.
23. Держархів Волинської обл. Ф. П-13. Оп. 1. Спр. 60. Арк. 12.



24. Збори районної парторганізації. *Ленінським шляхом*. 19 вересня 1946 р. № 47. С. 1.
25. Звернення Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок. *Радянська Волинь*. 9 лютого 1946 р. № 31. С. 1–2.
26. Зустріч товариша Корця Г.С. з виборцями. *Ленінським шляхом*. 27 січня 1947 р. № 6. С. 1.
27. Ленартович О.Ю. Селянство Західної України у національно-визвольній боротьбі 1944–1950 рр. Луцьк. Ред.-вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. 154 с.
28. Ліквідувати недоліки. *Ленінським шляхом*. 17 грудня 1947 р. № 83. С. 2.
29. Надольський Й.Е. Депортаційна політика сталінського тоталітарного режиму в західних областях України (1939–1953 рр.) : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 260 с.
30. Наші Кандидати. *Радянська Волинь*. 10 лютого 1946 р. № 32. С. 3.
31. Патриляк І.К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). Львів : Часопис, 2012. 592 с.
32. Постанова виконавчого комітету Камінь-Каширської районної Ради депутатів трудящих від 24 жовтня 1947 р. *Ленінським шляхом*. 29 жовтня 1947 р. № 67. С. 1–2.
33. Районні партійні збори. *Ленінським шляхом*. 18 грудня 1946 р. № 66. С. 2.
34. Селяни! URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/4159>.
35. Сергійчук В. Український здвиг: Волинь 1939–1955. Київ : Українська видавнича спілка, 2005. Т. 2. 840 с.
36. Список депутатів, обраних у Верховну Раду СРСР. *Радянська Волинь*. 17 лютого 1946 р. № 35. С. 1–2.
37. Товариш Корець у виборців. *Радянська Волинь*. 1 лютого 1947 р. № 23. С. 2.